

Του Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑ

Η ΧΩΡΑ βού. Και αναπόφευκτα ίσως, η προσοχή επικεντρώνεται γύρω από προβλήματα τεκμηρίωσης υποθέσεων, αποκάλυψης σκανδάλων και σκευωριών και εκκαθάρισης λογαριασμών, κάθε τύπου. Όμως τα προβλήματα που τίθενται σήμερα ξεπερνάνε πρόσωπα, καταστάσεις, ακόμα και κόμματα. Η πολιτική κρίση δεν είναι απλώς συγκυριακή. Το νέο, και ύψιστο, διακείμενο αναφέρεται στην ίδια τη δυνατότητα λειτουργίας της δημοκρατίας και της λαϊκής κυριαρχίας. Αγγίζει την ουσία και το μέλλον των πολιτικών θεσμών στο κεντρικότερο σημείο του: την καταστατική σχέση Κράτους και Κοινωνίας. Υπό τις διαγραφόμενες σήμερα συνθήκες, το παρόν αλλά και το μέλλον της Πολιτικής και της άσκησης της εμφανίζονται άδηλα, και σε μεγάλο βαθμό ανοικτά σε κάθε ερμηνεία. Και προς κάθε, αλίμονο, κατεύθυνση. Το ερώτημα «γιατί συμβαίνουν αυτά που φαίνεται να συμβαίνουν» πρέπει λοιπόν να αποτελέσει αντικείμενο μιας ευρύτερης ανάλυσης. Πιστεύω ότι τόσο στην Ελλάδα, όσο ίσως και αλλού, τα συγκεκριμένα συγκυριακά προβλήματα πρέπει να συνδέονται με πολύ πιο βαθιές και ουσιαστικές εξελίξεις όχι μόνο του πολιτικού αλλά και του κοινωνικού συστήματος.

Οι επιγραμματικές σκέψεις που ακολουθούν δεν προτείνουν διεξόδους, ούτε εμπεριέχουν διατακτικά. Στοχεύουν απλώς να επισημάνουν τα αδιέξοδα που προκύπτουν από μια σειρά από αντικειμενικές, και σε κάποιο μέτρο αναπόφευκτες εξελίξεις, που όμως, ίσως, στην Ελλάδα εγκυμονούν ακόμα περισσότερους κινδύνους από ό,τι σε άλλες χώρες, με ανθεκτικότερες πολιτικές και ιδεολογικές δομές.

Θα αρχίσω με τη διατύπωση μιας σειράς από προτάσεις που ισχύουν, όλο και περισσότερο, για όλες τις χώρες του κόσμου.

★ Περισσότερο από το μισό του συνολικού εθνικού εισοδήματος ελέγχεται και επιμερίζεται από το Κράτος.

★ Ένα σημαντικότερο μέρος του κρατικού ελεγχόμενου εισοδήματος διοχετεύεται σε κρατικές προμήθειες, και πληρώνεται σε ιδιωτικούς φορείς.

★ Με τη μέθοδο της «απευθείας ανάθεσης», η κατακράτηση των μεγάλων κρατικών προμηθειών αποτελεί αντικείμενο νόμιμης ή «νόμιμης» διακριτικής ευχέρειας των ανώτατων κρατικών λειτουργιών.

★ Οι ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες επιδιώκουν οποιαδήποτε κρατική παραγγελία, προβλέπουν ένα ποσοστό που φθάνει μέχρι 5% επί του τζίρου για ανεπίσημα «έξοδα διαμεσολάβησης». Τα ποσά αυτά δεν περνούν, φυσικά, στα επίσημα λογιστικά βιβλία.

★ Οι μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες που «χτυπούν» τις μεγάλες κρατικές παραγγελίες είναι οργανωμένες σε ένα παγκόσμιο ολιγοπώλιο, που, σε κάθε χώρα, εκπροσωπείται από ένα αντίστοιχο ολιγοπώλιο μεσαζόντων.

★ Οι ουσιαστικότερες διαφορές ανάμεσα στις ανταγωνιστικές προσφορές είναι συνήθως πολύ μικρές, και ούτως ή άλλως διαπραγματεύσιμες. Με αποτέλεσμα να έχει, τις περισσότερες τουλάχιστον φορές, μικρή «εθνική» σημασία αν θα επιλεγεί τελικά ο Α ή ο Β προμηθευτής.

Συμπέρασμα: Εκείνοι που παίρνουν τις πολιτικές αποφάσεις για την κατανομή των κρατικών προμηθειών έχουν την **αντικειμενική δυνατότητα να καταστούν κύριοι τεραστίων ποσών, όποια και να είναι η συγκεκριμένη επιλογή τους.**

“ Εκείνοι που παίρνουν τις πολιτικές αποφάσεις για την κατανομή των κρατικών προμηθειών έχουν την αντικειμενική δυνατότητα να καταστούν κύριοι τεραστίων ποσών, όποια και να είναι η συγκεκριμένη επιλογή τους. Ακόμα και η πιο «συμφέρουσα» για το έθνος απόφαση, με οποιαδήποτε κριτήρια και αν λαμβάνεται, γίνεται με όρους που εξορισμού εμπεριέχουν το δέλεαρ ”

Το Πολιτικό Χρήμα

Ακόμα και η πιο «συμφέρουσα» για το έθνος απόφαση, με οποιαδήποτε κριτήρια και αν λαμβάνεται, γίνεται με όρους που εξορισμού εμπεριέχουν το δέλεαρ.

Α ΠΟ ΤΗΝ άλλη μεριά, θα διατυπώσω μια σειρά από άλλες προτάσεις, που μοιζούν, ίσως, λιγότερο αναμφίβολοι από τις πρώτες, μου φαίνονται ως κατ'αρχήν τουλάχιστον τεκμηριωμένες.

★ Τα περιθώρια ελιγμών και διαφοροποιήσεων στην οικονομική και κοινωνική πολιτική γίνονται, κυρίως σε εποχές κρίσης, ολοένα στενότερα. Με αποτέλεσμα, σε πρακτικές διαφορές ανάμεσα στα διάφορα κόμματα που εμφανίζονται να διεκδικούν πραγματικά την άσκηση της εξουσίας να συρρικνώνονται, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ιστορική τους εξασ-

ση. **★ Οι πολιτικές αντιπαράθεσεις ανάμεσα στους «επίσημους» μνηστήρες της εξουσίας αντιτοχούν ολοένα και λιγότερο σε σαφείς ταξικές διαφοροποιήσεις. Και η τάξη αυτή ενισχύεται, όσο περισσότερο τα «κόμματα εξουσίας» φαίνονται οργανωμένα σε «ολιγοπώλιο».**

★ Στο πλαίσιο αυτό, ο θεατρικός πολιτικός ανταγωνισμός για τη δημοκρατική νομή της εξουσίας περνάει ολοένα περισσότερο από τον έλεγχο των μέσων μαζικής επικοινωνίας και χειραγώγησης μιας, ολοένα και πιο αποκοιμισμένης, από πενιχρόν έστω άρτον και θεάματα, κοινής γνώμης.

★ Ο έλεγχος των μέσων μαζικής επικοινωνίας κοστίζει πάρα πολύ ακριβά. Κανένας πολιτικός οργανισμός δεν έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτεί αποτελεσματικά τα μέσα αυτά, με τους επίσημους πόρους του και μόνον.

★ Οι οποιοδήποτε εξωτερικοί χρηματοδοτικοί όμιλοι που θα μπορούσαν να παράσχουν τα μέσα αυτά, θα διεκδικούσαν συγκεκρι-

μένα ανταλλάγματα, πράγμα που θα οδηγούσε στην προϋπόθεση «εξάρτησης» των πολιτικών μηχανισμών από «άλλους» εξωπολιτικούς παράγοντες - εντόπιους ή αλλοδαπούς -, γεγονός που, κατ'αρχήν τουλάχιστον, θα μείωνε τα αυτόνομα περιθώρια λειτουργίας του πολιτικού.

★ Συνεπώς, ο «ιδεώδης», και

“ Ολοένα και περισσότερο, και για ολοένα και περισσότερους, το δημόσιο χρήμα εμφανίζεται ως δυνάμει ιδιωτικό. Και το ιδιωτικοποιημένο αυτό, δημόσιας προέλευσης χρήμα, ή τουλάχιστον ένα μεγάλο μέρος του, γίνεται μέσο, και μάλιστα «αυτονόητο», για την άσκηση πολιτικής ”

ασφαλέστερος, τρόπος συσώρευσης του χειραγωγούτος πολιτικού κεφαλαίου είναι η **αυτοχρηματοδότηση**.

Κ ΑΙ ΕΠΙ πλέον, προφανώς,

★ Κάθε πολιτικός οργανισμός και κάθε κόμμα έχει σαν κύριο στόχο την απόκτηση και διατήρηση της πολιτικής εξουσίας.

★ Η ενεργή και νόμιμη άσκηση της εξουσίας δίνει στους νομείς της την αποκλειστική πρόσβαση στις ανεπίσημες πηγές της συνεχούς ροής του πολιτικού χρήματος.

★ Ο έλεγχος του χρήματος αυτού επιτρέπει την αυτοχρηματοδότηση των κατ'εξοχήν μέσων με τα οποία συσσωρεύεται, εμπειδώνεται και αναπαράγεται η πολιτική εξουσία.

★ Οι φορείς της πολιτικής εξουσίας, είτε πιστεύουν στην ορθότητα της πολιτικής τους, είτε απλώς παριστάνουν ότι πιστεύουν, χρειάζονται τεράστια ποσά για να προωθήσουν τις πολιτικές τους πιθανότητες. Έτσι η οικειοποίηση του πολιτικού χρήματος εμφανίζε-

ται, από την πλευρά τους, απόλυτα «λογική».

★ Το ιδιωτικοποιημένο πολιτικό χρήμα χρησιμοποιείται με πολλαπλούς τρόπους. Αλλά οι πολιτικοί άνδρες δεν είναι κατ'αρχήν επιχειρηματίες. Ακόμα και αν ένα μέρος του ανεπίσημου «πολιτικού χρήματος» καταλήγει σε ιδιωτικές μορφές ιδιοποίησης, είναι αναμφίβολο ότι

μόνοι σε «ολιγοπώλιο», η διεύθυνση στο οποίο είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί υπό ομαλές περιστάσεις.

★ Σε ολιγοπώλιο επίσης είναι οργανωμένα τα ιδιόκτητα, αλλά όχι κατ'ανάγκην ιδιωτικά, μέσα μαζικής ενημέρωσης και αποκοιμίσεως.

★ Τέλος, σε ολιγοπώλιο είναι συγκροτημένες και οι μεγάλες εταιρείες προμηθειών, και φυσικά τω λόγω και οι πανίσχυροι αντιπρόσωποί τους.

Υ ΠΟ ΤΙΣ συνθήκες αυτές είναι ίσως αναπόφευκτο ότι

μεταξύ τους με αντιφατικές και πολυμερείς σχέσεις. Πράγματι, από τη μια μεριά, οι σχέσεις αυτές είναι **ανταγωνιστικές**, στο μέτρο που οι ανταγωνιστές, καθένας για τους λόγους του, έχουν συμφέρον να «κερδίσουν» το μέγιστο δυνατό από εκείνο που επιδιώκουν (χρήματα ή εξουσία). Ταυτόχρονα όμως είναι, κατά κάποιο τρόπο, και **«συνεταιριστικές»**, αφού διασφαλιζόμενη κάποιας εναλλαγής στην πρόσβαση στα αιτούμενα, το «καρτέλ» έχει κάθε συμφέρον να φροντίζει για τη διατήρηση του ολιγοπωλίου. Οι κανόνες του παιχνιδιού, και η παράδοσή τους, έχουν ως όριο τον γενικό «κίνδυνο» που θα μπορούσε να προκύψει από την είσοδο νέων παικτών ή μνηστήρων. Ο κίνδυνος αυτός θα επιτεινόταν από τη δημοσιοποίηση των μηχανισμών συντήρησης του ολιγοπωλίου, στο μέτρο που η δημοσιοποίηση αυτή προσκορύνει στο όριο «αντοχής» μιας κοινής γνώμης που γνωρίζει, ίσως, ότι χειραγωγείται, αλλά δεν θέλει να γνωρίζει πώς χειραγωγείται. Αυτός είναι και ένας πρόσθετος λόγος που επιβάλλει σε όλους έναν πέπλο σιωπής. Και που ταυτόχρονα επιτάσσει την εμφάνιση σειράς «παρενθέτων» προσώπων και οργάνων που επιχειρούν να διασφαλίσουν την ανωνυμία του πολιτικού χρήματος και τη μυστικότητα των συναλλαγών που γίνονται στο όνομα της πολιτικής, και χάριν της

πολιτικής. Έτσι ώστε οι οποιοδήποτε αντιθέσεις και εκκαθαρίσεις λογαριασμών να πρέπει να μεθοδεύονται μέσα σε πλήρη αδιαφάνεια.

Ε ΑΝ Η παράπαν ανάλυση μπροστά σε μια πλήρη ανατροπή των παραδοσιακών κανόνων του πολιτικού παιχνιδιού. Και το ζήτημα ξεπερνάει δέβαια τα εμφανιζόμενα ως εντελώς «παρωχημένα» ιδεολογήματα της «χρηστότητας», που κατασκευάστηκαν σε μια εποχή όπου η κυρίαρχη αστική τάξη δεν είχε ανάγκη ούτε να κυβερνησει ευθέως, αλλά ούτε καν και να πείσει. Η «διαφθορά», σαν έννοια, είναι ιστορικό φαινόμενο, που προϋποθέτει τον σαφή χωρισμό ανάμεσα στην κοινωνία και στο κράτος, όπως και ανάμεσα στις ιδιωτικές και στις δημόσιες βλέψεις και στοχοθεσίες. Στο πλαίσιο αυτό θεσπίστηκε και «ηθικοποιήθηκε» η λειτουργία της δημοκρατικής κοινωνίας των πολιτών, που ούτε προσωπικά, αλλά ούτε και πολιτικά, είχαν τίποτα να ωφεληθούν από το ιερό δημόσιο χρήμα. Στο νέο ιστορικό πλαίσιο όμως φαίνεται πως οι ιδιες οι ηθικές συνιστώσες της αστικής αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας τείνουν να αποδυναμωθούν. Για κυβερνώμενες και για κυβερνώμενες, το «ήθος» εμφανίζεται ως πολυτέλεια, ή ακόμα και ως αφέλεια: υπό τις παρούσες συνθήκες, το δημόσιο χρήμα έχει χάσει την ιδιαίτερη συμβολική του αποκλειστικότητα.

Ολοένα και περισσότερο, και για ολοένα και περισσότερους, το δημόσιο χρήμα εμφανίζεται ως δυνάμει ιδιωτικό, δηλαδή ως ιδιωτικοποιημένο αυτό, δημόσιας προέλευσης χρήμα, ή τουλάχιστον ένα μεγάλο μέρος του, γίνεται μέσο, και μάλιστα «αυτονόητο», για την άσκηση πολιτικής».

Το πολιτικό κατεστημένο προσπαθεί να βρει τον τρόπο να αναπαράγεται χωρίς ανοικτή δια και χωρίς άμεση καταπίεση, αλλά και δίχως τον κίνδυνο να χάσει τον έλεγχο της κοινής γνώμης. Η πολιτική χρήση του ρέοντος πολιτικού χρήματος, που μετασηματίζεται σε ροές πληροφοριών, και σε συνκολούθους «ροές εξουσίας», τείνει έτσι στο να μετατοπίσει αποφασιστικά τις πολιτικές συντεταγμένες. Στην προβολή της, η λαϊκή κυριαρχία υπόκειται στην επικυριαρχία των πολιτικών κατασκευαστών της.

Ισως ο μεγαλύτερος κίνδυνος που διατρέχει το προκείμενο σύστημα των δημοκρατικών θεσμών να τρέφεται από το γεγονός ότι η ίδια η λειτουργία τους επιτρέπει την ουσιαστική αναίρεση του υποτιθέμενου περιεχομένου τους. Και συνεπώς είναι δυνατόν ανά πάσα στιγμή, οι θεσμοί αυτοί να εμφανισθούν και ως «περιττοί».